

Papoušek žako je zařazen do CITES I (v EU CITES A)

Text a foto:
Marta a Milan Bartlovi,
Ing. Silvie Ucová

Struktura orgánů CITES v ČR:

V České republice je výkonným orgánem CITES s vrcholnou působností Ministerstvo životního prostředí ČR, regionálními výkonnými orgány jsou krajské úřady.

Vědeckým orgánem CITES s celostátní působností je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR). Hlavním kontrolním orgánem CITES v ČR je Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP), která kontroluje dodržování zákonů v oblasti CITES.

Legislativa CITES

Zákon č. 100/2004 Sb., Zákon o obchodování s ohroženými druhy
Vyhláška 210/2010 Sb., vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy
Nařízení Rady (ES) č. 338/97 a nařízení Komise (ES) č. 865/2006 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, Nařízení Komise (EU) č. 2016/2029 (Přílohy A-D) a další.

Pro komplexní přehled v legislativě CITES doporučujeme sledovat internetové stránky orgánů CITES v ČR.

Začátkem února 2017 (s účinností novely nařízení Rady (ES) č. 338/97) začne platit v České republice povinnost registrace a nezaměnitelného označení papoušků žako. Povinnost platí pro žaky velké i žaky liberijské. Týká se všech jedinců chovaných v lidské péči, ať jsou to papoušci v chovu, nebo mazlíčci. Na podání žádosti o registraci žaka (žaků) bude mít vlastník nebo dlouhodobý držitel od okamžiku vzniku povinnosti 30 dnů.

Registračními úřady CITES jsou Krajské úřady, v Praze je registračním úřadem Magistrát hl. m. Prahy. Registraci CITES tedy provádí a hlavní kompetenci budou mít samotné regionální registrační úřady a budou se v otázkách registrace i vydávání výjimek samy rozhodovat. Kontakty, formulář žádosti o registraci CITES a upřesnění, jaké další doklady budou vyžadovány, jsou dostupné na webových stránkách krajských úřadů, Magistrátu hl. m. Prahy a přímo u pracovníků odboru životního prostředí těchto úřadů.

Pro to, aby mohl majitel papouška žako nadále legálně vlastnit, musí být jedinec nezaměnitelně označen uzavřeným nesnímatelným

kroužkem nebo čipem a zaregistrován. Vlastník podá žádost o jeho registraci, na základě které mu registrační úřad vydá registrační list CITES (platný pouze v ČR). Jakékoliv změny je nutno hlásit do 30 dnů, odchov mláďat pod ptačími rodiči nejpozději do 90 dnů jejich věku.

Od okamžiku zařazení žaků do CITES I (A) platí zákaz jejich komerčního využití. Pokud budou chtít majitelé papoušky žako nebo jejich mláďata prodat, směniti či jinak komerčně využít, musí si předem zažádat pro každého jedince o vydání výjimky ze zákazu obchodních činností (tzv. certifikát EU). Výjimku vydávají tytéž registrační úřady a je platná nejen v ČR, ale v celé EU. K žádosti o výjimku musí být jedinec nezaměnitelně označen a zaregistrován a navíc bude třeba prokázat legální původ rodičů papouška. Při prodeji nebo komerčním využití (např. i v inzerci či na webu) pak musí vlastník papouška opatřit písemným upozorněním CITES – Povinné doklady a tyto doklady při prodeji předat novému vlastníkovi. V případě prodeje je dále nutné nového vlastníka písemně informovat o povinnosti registrace CITES. Bez vydané výjimky ze zákazu obchodních činností nelze v ČR ani v EU s jedincem druhu zařazeného do CITES I (A) komerčně nakládat.

Foto: Eliška Horková

Pro chovatelskou veřejnost jsou určeny informace Ministerstva životního prostředí k registraci, vydávání výjimek ze zákazu obchodních činností a vývozu do třetích zemí pro druh papoušek šedý – žako (*Psittacus erithacus*). Informace jsou zveřejněny na webových stránkách ministerstva, aktuální verzi k datu uzávěrky tohoto čísla (29.11.2016) najdete na straně č. 10 až 11 tohoto čísla časopisu. Pokyny odpovídají na velkou část dotazů, které se mezi chovatelskou veřejností objevily.

O odpovědi na další otázky jsme požádali Ing. Silvii Ucovou z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (vědecký orgán CITES).

Proč došlo k přearažení papouška žako z CITES II (CITES B pro EU) do CITES I (CITES A pro EU)?

Hlavními důvody ohrožení populací žaků ve volné přírodě je samozřejmě úbytek přirozeného prostředí (odlesňování), ale také značné ohrožení odchycem volně žijících jedinců pro obchod.

Při odběru (odchytu) a v průběhu transportu dochází k vysoké mortalitě (udává se 30–90 %). Exportní kvóty byly v minulosti překračovány, permity falšovány a zneužívány apod. Zkrátka pouhá regulace obchodu se ukázala jako neúčinná, žaků v přírodě ubývá dramaticky i nadále. Uvádí se pokles populace až o 50 % během posledních tří generací.

Návrh na zařazení žaka do CITES I (a tedy zakázat obchod s volně žijícími jedinci) podalo sedm afrických zemí: Angola, Čad, Gabun, Guinea, Nigérie, Senegal a Togo, ke kterým se přidala Evropská unie a Spojené státy. Návrh měl na 17. konferenci smluvních stran CITES v Johannesburgu v roce 2016 velkou podporu, v tajném hlasování se 95 smluvních stran z přítomných 152 volících stran vyslovilo pro přearažení žaka z CITES II do CITES I. Proti bylo 35 zemí (např. Bahrajn, Spojené arabské emiráty, Demokratická republika Kongo, Čína, Jihoafrická republika, Japonsko, Norsko, Kamerun).

CITES bere papouška žako jako jeden druh se dvěma poddruhy – papoušek žako konžský (*Psittacus erithacus erithacus*) a papoušek žako liberijský (*Psittacus erithacus timneh*). IUCN rozlišuje dva druhy – žako velký a žako liberijský. Která taxonomie žaků se bude k registraci CITES A v ČR používat?

Ano, CITES stále bere žaky jako jeden druh (*Psittacus erithacus*) se dvěma poddruhy, takže takto se to také bude uvádět do dokladů CITES. Vždy je pro nás především závazný latinský název druhu, ten musí být uveden správně podle CITESového Checklistu (<http://checklist.cites.org/#/en>).

Žakové podléhali v ČR povinné registraci CITES do konce roku 2009. Dá se předpokládat, že velká část těchto jedinců je doposud v chovech nebo domácnostech. Registrační listy CITES, vystavené před rokem 2010, stále platí?

Registrační listy mohou platit i nadále. Tady je ale důležité zmínit, že nahlásit chov žaka budou muset také majitelé jedinců, na které byl již do roku 2009 vydán registrační list. Jde o to potvrdit, že stále exemplář chovají a doplnit případné změny (značení, majitel apod.) do registračního listu. Minimálně bude nutné na starých registračních listech změnit přílohu CITES, z CITES II (B) na CITES I (A).

V chovech jsou ještě papoušci z přírody, kteří byli dovezeni před zákazem dovozu z přírody do EU jako dospělí a po dovozu byli značeni dělenými kroužky (kroužky s osičkou, popř. dělenými a zatavenými kroužky), mají vystavený registrační list CITES, ptáci byli registrováni do roku 2009, v registračním listě CITES mají napsáno, že mají kroužek celistvý, ale ve skutečnosti jej mají dělený. Kdy začít s označením nedostatečně označených jedinců mikročipem? Lze to udělat ještě před zahájením registrační povinnosti nebo až začne povinnost platit? Bude nutná u čipování v těchto případech přítomnost pracovníka orgánu CITES? Jaký doklad o nezaměnitelném označení si má chovatel od veterináře vyžádat?

Pokud není papoušek označen celistvým, nesnímatelným kroužkem v určité kvalitě, je třeba ho označit čipem, který splňuje normy podle ISO 11784/ 11785:1996. Čipovat žaky mohou chovatelé již nyní. Určitě bude vhodné najít si zkušeného veterináře, který má s čipováním

Aplikace mikročipu do prsní svaloviny žaka v inhalační anestezii.

Foto: MVDr. Veronika Sochorcová

papoušků zkušenosti. Při čipování není nutná přítomnost pracovníka ochrany přírody. Chovatel by si měl ponechat doklad o načipování pro případnou kontrolu.

Co má udělat vlastník žaka, který byl do roku 2009 řádně zaregistrován, ale nemá k dispozici registrační list CITES (např. pokud došlo ke ztrátě registračního listu nebo jej původní majitel nepředal s papouškem novému majiteli). Lze pro takový případ vystavit duplikát registračního listu na základě záznamů registračního místa?

Informujte se na registračním úřadu, který měl registrační list vydat, je to plně v jejich kompetenci.

Odlíšný případ je, pokud vlastník měl papouška žako registrovaného do roku 2009, ale v době, kdy žakové nepodléhali registraci, žako uhynul, uletěl nebo jej vlastník prodal. Musí tohoto jedince „odhlásit“ z registrace?

Ze zákona chovatel nemá povinnost hlásit na úřad, že již žaka nechová, protože povinnost ohlašovat změny související s exemplářem tady v letech 2010–2016 nebyla. Na druhou stranu by bylo dobré, pokud by tak chovatelé učinili, jinak na sebe vlastně budou mít stále zaregistrován exemplář, který již nemají.

Je víc než zřejmé, že každý vlastník papouška žako by si měl před termínem zahájení povinné registrace dohledat doklady a zkontrolovat, zda je papoušek nezaměnitelně označen, zda označení souhlasí s označením v dokladech, které má k papouškovi k dispozici. Pokud vlastník chová více jedinců jednoho druhu, popř. s jedinci či jejich mláďaty obchodoval, bylo jeho zákonnou povinností vést záznamy o chovu a obchodu i v období od roku 2010, kdy žako registraci CITES v ČR nepodléhal. Aby se proces registrace nekomplikoval, je v zájmu každého vlastníka, aby měl při vyplňování žádosti o registraci všechny doklady k dispozici a byly v pořádku. Jaké doklady má tedy vlastník žaka předložit k žádosti o registraci a k žádosti o výjimku ze zákazu obchodních činností?

K registraci by měly stačit vlastní pečlivě vedené chovatelské záznamy (resp. záznamy o chovu v souladu s § 24 zákona č. 100/2004 Sb.), případně další doklady (kupní smlouvy, faktury, darovací smlouvy, permity apod.), které svědčí pro uváděný původ exempláře. V podstatě se jedná „pouze o akt evidence“, kdy chovatel prohlásí, že žaka má, jak

Žako liberijský – kontrola čipu chovatelem.

je označen, kde a kdy ho získal a případně doplní identifikaci rodičovských exemplářů. Pro vydání výjimky ze zákazu obchodních činností pro exemplář narozený a odchovaný v zajetí v souladu s § 54 nařízení Komise č. 865/2006 pro odchovaného jedince je také třeba doložit informace o původu rodičovských exemplářů, případně další podklady, který si registrační úřad může vyžádat.

Co má udělat vlastník papouška, pokud nemá od předcházejícího majitele k papouškovi žádné doklady (nemá kupní smlouvu, doklad o původu exempláře ani doklad od obchodníka)?

Zaregistrovat jedince bude muset majitel v každém případě. Vždy by měl uvést pravdivé informace o tom, odkud papoušek pochází a jak ho získal. Absence kupních dokladů, prohlášení předešlého majitele apod. je jistě chyba, při prokazování původu při případné kontrole chovatele ČIŽP může mít chovatel problém.

Pro účely registrace CITES I musí být papoušek žako nezaměnitelně označen. Jedinci nově narození a odchovaní v zajetí po zavedení registrační povinnosti musí být přednostně označeni nesnímatelnými

Chovný pár žaků brání budku s mláďaty.

Samička s mláďaty

bezešvými uzavřenými kroužky pocházejícími od licencovaného výrobce, které mají číslo přidělené ministerstvem (CZ + 6místné číslo), tzv. „kroužky CITES“ odpovídající velikosti. Pro odchovy žaků od roku 2010 do okamžiku, než bylo v červnu 2016 doporučeno kroužkovat nesnímatelnými bezešvými uzavřenými kroužky CITES od licencovaného výrobce, chovatelé většinou používali „necitové“ uzavřené kroužky od téhož výrobce, které neměly číslo přidělené ministerstvem, ale číselnou řadu výrobce (CZ + poslední dvojčíslí roku + pořadové číslo výrobce). O tomto tématu se hodně diskutuje napříč chovatelskou veřejností. Budou tyto kroužky dostačovat k registraci CITES? Co bude nutno doložit, aby ptáci, odchovaní mezi roky 2010 a 2016, označení nesnímatelným kroužkem „necitesovým“ a jejich mláďata získali výjimku ze zákazu obchodních činností? Podle našich informací by měly registrační úřady akceptovat jakékoli celistvé nesnímatelné kroužky u starších jedinců, získaných před zařazením do CITES I (A), pokud budou kroužky v určité kvalitě. Tedy když číslo na nich bude dobře čitelné, jedinečné a kroužek nebude snímatelný (resp. bude mít správnou

velikost). Rozhodně by to tak mělo platit pro účely registrace. U výjimek ze zákazu obchodních činností bude na registračním úřadu, zda uzná takový kroužek, či bude požadovat označení mikročipem v případech, kdy stávající celistvý kroužek není v požadované kvalitě. Je v zájmu každého majitele, aby si papoušky zaregistroval včas. Dá se předpokládat, že papoušků žako jsou v ČR tisíce a registrační místa budou v 30denní lhůtě pro podání žádosti přetížena. Je nutné pro vlastní registraci přijít na registrační úřad osobně, nebo může majitel papouška zaslat žádost o registraci a potřebné doklady poštou či přes datovou schránku? Pokud to registrační úřad umožňuje, je možné o registraci požádat i jinou formou než žádostí podanou osobně (např. elektronicky či písemně).

Žakové v zimě hnízdí. Hnízdní sezona začíná začátkem prosince a končí v dubnu. Co má chovatel udělat, pokud hnízdí právě ti papoušci, jejichž označení není v souladu s legislativou a bude potřeba je čipovat?

Chovatel by měl na registračním úřadě v každém případě požádat o zaregistrování exemplářů v zákonem daném termínu. Dále uvede důvody, které ho vedou k tomu exempláře označit později. Registrační úřad může stanovit pozdější termín označení exemplářů.

Pozorujeme trend častějšího soužití žaků v páru, nejen v chovu, ale i v případě domácích mazlíčků, což jistě přispívá k jejich psychické pohodě a plnohodnotnějšímu životu v lidské péči. Pokud majitel nezíská na jedince výjimku ze zákazu obchodních činností, nemůže jej prodat ani jinak komerčně využít. Pokud takový jedinec odchová mláďata, je šance na tato mláďata výjimku ze zákazu obchodních činností získat?

Možnost udělení výjimky pro odchovy od takového jedince bude posuzovat registrační úřad případ od případu.

Označení nemocných, šhubajících se, handicapovaných a jinak postižených jedinců žaků... Jak má postupovat majitel papouška, jehož označení neodpovídá legislativě CITES I (A) a papoušek je nevléčitelně nemocný (např. PBF, syndrom dilatace předžaludku) a doslova přežívá. Jak postupovat v případě vážného sebepoškozování, zlomenin a křivice, nebo problémů se srdcem či s psychikou?

Ve zcela výjimečných a ojedinělých případech může registrační úřad uznat tzv. jiný způsob značení. Chovatel by měl vždy doložit (ideálně stanoviskem veterináře), že jedinec nemůže být ze závažných zdravotních důvodů označen čipem.

Lze řešit problém, který vyvstane s papouškem, na něhož majitel nezískal výjimku ze zákazu obchodních činností a kterého už majitel nemůže mít nadále doma (např. pro věk majitele, nebo se v rodině objeví alergie, vážná nemoc majitele atd.)?

Pokud majitel žaka nedostane výjimku ze zákazu obchodních činností, nemůže pak s tímto jedincem komerčně nakládat. Přenechat (darovat) tohoto jedince samozřejmě může, změna majitele musí být pak nahlášena a uvedena v registračním listě.

Z hlediska ochrany a zachování papouška žako ve volné přírodě je jeho zařazení do CITES I (A) jediným možným krokem. Doufejme, že toto opatření bude mít vliv a pozitivní dopad na jejich ochranu v domovině i na lepší podmínky jejich chovu v lidské péči.

Děkujeme za rozhovor.

Kontakt: Marta a Milan Bartlovi
E-mail: epapousek@seznam.cz
www.epapousek.cz
Tel.: 605 782 617

epapousek.cz

2017 KRÁSA PAPOUŠKŮ PARROTS IN FREE FLIGHT

Nástěnný kalendář • 160 Kč + poštovné
Krása papoušků 2017 Parrots in Free Flight

2017 Stolní kalendář Papoušek žako 2017 • 85 Kč + poštovné

Papoušek žako

www.epapousek.cz • tel.: 605782617